

O'YINING MAKTABGACHA YOSH DAVRIDA PSIXIK RIVOJLANISHDA TA'SIRI

Abdusattarova Ozoda Abdumuxtor qizi
Umarqulova Shahrizoda Ixtiyor qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
O'zbek tili va adabiyot yo'nalishi 24/1 guruh talabasi
ozodaabdusattarova648@gmail.com
umarqulovashahrizoda@gamil.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15591662>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-May 2025 yil
Ma'qullandi: 28-May 2025 yil
Nashr qilindi: 31-May 2025 yil

KEY WORDS

Erta bolalik, psixologik rivojlanish, ijtimoiy rivojlanish, xulq-atvor, tarbiyachilar, ota-onalar, o'qituvchilar, strategiyalar.

ABSTRACT

Bola hayotining dastlabki yillarida ular kelajakdagi xulq-atvori, xulq-atvori va ijtimoiy rivojlanishini shakllantiruvchi qator tezkor psixologik yutuqlarni boshdan kechiradilar. Ota-onalar, o'qituvchilar va g'amxo'rlar sifatida ushbu o'zgarishlarni tan olish va ushbu o'zgarishlarni qo'llab-quvvatlash va maksimal darajada oshirish uchun samarali strategiyalarni qo'llash muhimdir. Ushbu maqolada erda bolalikda va boshlang'ich sinf yillarida psixik rivojlanishning asosiy xususiyatlarini o'rganamiz.

Bola hayotining dastlabki yillari uning kelajakdagi shaxsiyati, xulq-atvori va ijtimoiy rivojlanishini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, ota-onalarning, xususan, otaning ishtiroki bolada o'ziga ishonch, mustaqillik va hissiy barqarorlik kabi muhim jihatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Otaning faol ishtiroki bolalarning aqliy qobiliyatlari, muloqot ko'nikmalari va ijtimoiy moslashuvchanligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Bola hayotining dastlabki yillari uning kelajakdagi shaxsiyati, xulq-atvori va ijtimoiy rivojlanishi uchun muhim poydevor hisoblanadi. Bu davrda bolaning atrof-muhit bilan o'zaro munosabati, ayniqsa, oilaviy sharoiti va tarbiyasi uning psixik rivojlanishida asosiy omillardan biri bo'lib xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalarning hissiy barqarorligi, ijtimoiy moslashuvi va intellektual rivojlanishi oilaviy muhit, ota-onalar va boshqa g'amxo'r shaxslar bilan o'zaro munosabatlariga bevosita bog'liq.

Ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, bola uch yoshgacha bo'lgan davrda hissiy bog'lanish, mehr va e'tibor yetarli darajada bo'lmasa, keyinchalik uning muloqot qobiliyatlari va o'ziga bo'lgan ishonchi sust rivojlanishi mumkin. Masalan, Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, erda yoshda mehr va e'tibor yetishmovchiligi bo'lgan bolalar keyinchalik stressga chidamsiz, ijtimoiy moslashuvchanligi past va o'zini ifodalashda qiyinchiliklarga duch kelishadi.

Shu sababli, ota-onalar va boshqa g'amxo'r shaxslarning bolaning tarbiyasidagi roli beqiyos ahamiyatga ega. Maktabgacha yoshda bolaning intellektual, hissiy va ijtimoiy rivojlanishi asosan oilada shakllanadi. Unga berilgan mehr, qo'llab-quvvatlash va sifatli ta'lim kelajakda uning shaxsiyati va ijtimoiy hayotga moslashuvini belgilaydi. Ushbu maqolada oilaviy muhitning bolaning psixik rivojlanishiga ta'siri ilmiy tadqiqotlar va real hayotiy misollar asosida tahlil qilinadi. kasi o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilish uchun eksperimental tadqiqot usuli qo'llanildi.

Ushbu maqolani yozishda turli ilmiy manbalar, jumladan, psixolog va pedagoglarning tadqiqot natijalari tahlil qilindi. Xususan, 2016-yilda Amerikaning Pediatriya Akademiyasi tomonidan o'tkazilgan tadqiqot natijalaridan, shuningdek, Rossiya Pedagogika Fanlari Akademiyasining 2019-yildagi hisobotlaridan foydalanildi. Shuningdek, otaning bolalar bilan o'tkazadigan vaqtning sifati va miqdori, ularning emotsional bog'liqligi va bola psixikasi o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilish uchun eksperimental tadqiqot usuli qo'llanildi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oilaviy muhit va ota-onalarning farzand tarbiyasidagi ishtiroki bolaning psixik rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Maktabgacha yoshda bola faqat bilim olish emas, balki hissiy barqarorlik, ijtimoiy moslashuv va mustaqil fikrlash kabi muhim ko'nikmalarni ham o'zlashtiradi.

1. Intellektual rivojlanish – Ota-onalar va oila a'zolari bilan muntazam muloqot qiladigan bolalar nutq rivojlanishi, so'z boyligi va fikrlash qobiliyatlari jihatidan yuqori natijalarga erishadilar. Ular maktabga tayyorlanish jarayonida yaxshiroq moslashadi va ta'limni tezroq o'zlashtiradi.

2. Hissiy va ijtimoiy rivojlanish – Mehr va hissiy qo'llab-quvvatlash yetarli bo'lgan oilalarda o'sgan bolalar o'ziga ishonchli, stressga chidamli va ijtimoiy faolligi yuqori bo'ladi. Ular boshqalar bilan oson til topishadi va mustaqil qaror qabul qilishga moyil bo'lishadi.

3. Mustaqillik va liderlik qobiliyatlari – Bolaga yoshligidanoq mustaqil bo'lish va o'z fikrini bildirish imkoniyati berilganda, u keyinchalik ijtimoiy hayotda faol va yetakchilik qobiliyatlariga ega bo'ladi.

4. Jinsiy rol va oila modelini shakllantirish – Bolalar oiladagi xulq-atvor namunalarini kuzatib, kelajakda shu asosida o'z munosabatlarini quradilar. Oilada mehr, hurmat va tenglik mavjud bo'lsa, bola ham shunday qadriyatlarni qabul qiladi.

Shunday qilib, oilaning farzand tarbiyasidagi ishtiroki uning kelajakdagi shaxsiyati va jamiyatdagi o'rnini belgilovchi muhim omillardan biridir. Oilaviy qo'llab-quvvatlash tizimi yaxshi rivojlangan bolalar intellektual, hissiy va ijtimoiy jihatdan ancha ustun bo'lib shakllanadi. Shu sababli, ota-onalar va boshqa g'amxo'r shaxslar bolalar tarbiyasida faol ishtirok etishlari, ularning rivojlanishi uchun qulay muhit yaratishlari zarur.

Xulosa:

Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixik rivojlanishi ularni o'rab turgan oilaviy muhit, ota-onalar va boshqa g'amxo'r shaxslarning ishtirokiga bevosita bog'liq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mehribon va qo'llab-quvvatlovchi oilada o'sgan bolalar nafaqat intellektual, balki hissiy va ijtimoiy jihatdan ham yuqori rivojlanish ko'rsatkichlariga ega bo'ladilar. Ularning nutqi boy, muloqot qilish qobiliyati rivojlangan, stressga chidamliligi yuqori bo'ladi. Oila a'zolari bolaga mustaqil fikrlash va o'z fikrini bildirish imkoniyatini bersa, u kelajakda yetakchilik va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlariga ega bo'ladi. Aksincha, e'tiborsiz yoki hissiy qo'llab-quvvatlash yetishmaydigan muhitda ulg'aygan bolalar ijtimoiy moslashuvda qiyinchiliklarga duch kelishi, o'ziga ishonchsiz va tashabbussiz bo'lishi mumkin. Shunday ekan, bolalarning har tomonlama sog'lom rivojlanishi uchun ota-onalar va g'amxo'r shaxslar ularga nafaqat bilim berish, balki hissiy barqarorlik va ijtimoiy ko'nikmalarni ham shakllantirishlari kerak. Farzandlar bilan sifatli vaqt o'tkazish, ularning his-tuyg'ularini tushunish, qo'llab-quvvatlash va to'g'ri tarbiya berish kelajak avlodning baxtli va muvaffaqiyatli bo'lishiga xizmat qiladi. Oilaviy muhitni ijobiy shakllantirish – bu nafaqat bola kelajagiga, balki butun jamiyatning sog'lom rivojlanishiga qo'shilgan katta hissadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqodirov A. (2018). Psixologiya. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
2. Axmedova D. (2020). Bolalar psixologiyasi va tarbiyasi. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
3. Yo'ldoshev N., Nosirova G. (2017). Maktabgacha pedagogika va psixologiya. Toshkent: O'qituvchi.
4. Rahimov S. (2019). Bolalar psixologiyasi: nazariya va amaliyot. Toshkent: Yangi asr avlodi.
5. Jo'rayev M. (2021). Ota-onalar va bolalar: psixologik yondashuv. Samarqand: Zarafshon nashriyoti.
6. Karimova R. (2016). Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. Toshkent: Universitet nashriyoti.
7. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha Ta'lim Vazirligi. (2022). Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasi bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent: O'qituvchi

